

Petak, 22. oktobar 2004. godine

Statusna konferencija

Otvorena sednica

Optuženi su pristupili Sudu

Početak u 14.35 h.

Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju zaseda. Izvolite sedite.

SUDIJA PARKER: Dobar dan. Danas je na redu statusna konferencija. Vidim da su svi optuženi kao i zastupnici prisutni. Možda da sada sekretar najavi Predmet.

sekretar: Dobar dan, časni Sude. Ovo je *Predmet IT-03-66-PT, Tužilac protiv Fatmira Limaja, Haradina Balae i Isaka Musliua.*

SUDIJA PARKER: Molim da nam se predstavite zastupnici Tužilaštva.

TUŽILAC CAYLEY: Časni Sude, ja sam Andrew Cayley. Sa mnom zastupa Tužilaštvo i gospodin Colin Black sa moje desne strane, a sa njegove desne strane je naš referent za predmet gospodin Hasan Younis. Hvala vam.

SUDIJA PARKER: Hvala vam puno gospodine Cayley. Za optuženog gospodina Limaja?

ADVOKAT MANSFIELD: Časni Sude, dobar dan. Ja sam Michael Mansfield i vodim predmet Fatmira Limaja zajedno sa Karimom Khanom. Dozvolite mi da kažem, ja se prvi put pojavljujem ovde, a posebno pred vama, časni Sude. Veoma sam počastvovan što se ovde nalazim.

SUDIJA PARKER: Radujemo se vašem društvu i društvu ostalih zastupnika u narednih nekoliko meseci. Za gospodina Balau?

ADVOKAT GUY - SMITH: Dobar dan, časni Sude. Ja sam Gregor Guy - Smith i ja imam čast da zastupam Haradina Balau zajedno sa zastupnikom, ko-zastupnikom gospodinom Richardom Harveyem.

ADVOKAT HARVEY: Dobar dan, časni Sude.

SUDIJA PARKER: Hvala vam puno gospodine Guy – Smith. I za gospodina Musliua, trećeg optuženog?

ADVOKAT TOPOLSKI: Časni Sude, dobar dan. Michael Topolski i Steven Powles zastupaju gospodina Isaka Musliua.

SUDIJA PARKER: Ko se to upravo pojavio iza stuba?

ADVOKAT TOPOLSKI: On se često krije.

SUDIJA PARKER: Nastojaćemo da ga izvučemo odatle.

ADVOKAT TOPOLSKI: Časni Sude, daću sve od sebe.

SUDIJA PARKER: Hvala vam puno gospodine Topolski. Vi znate da je ovo Pretresno veće u kome su sudija Thelin, sutkinja Van Den Wyngaert i ja Pretresno veće kome je dodeljen ovaj predmet po nalogu Predsednika suda 11. oktobra ove godine. Mogu li da pitam svakog od optuženog, prvo gospodina Limaja - da li možete da pratite postupak na osnovu prevoda koji dobijate?

OPTUŽENI LIMAJ: Da, časni Sude.

SUDIJA PARKER: Hvala vam puno. A vi gospodine Bala?

prevodioci: Molimo da uključite mikrofon.

OPTUŽENI BALAJ: Da časni Sude. Razumem.

SUDIJA PARKER: Hvala vam puno. A vi gospodine Musliu?

prevodioci: Molimo da uključite mikrofon.

SUDIJA PARKER: Možete li to da ponovite malo glasnije, molim vas?

OPTUŽENI MUSLIU: Da, razumem. Ja razumem.

SUDIJA PARKER: Hvala vam puno. Svrha ove statusne konferencije, da bi optuženi to direktno shvatili, jeste da se organizuje i osigura što bolja razmena materijala između strana kako bi se omogućila efikasna priprema ovog suđenja, ali i da se omogući razmatranje pitanja koja žele da pokrenu zastupnici, a koja bi mogla da utiču na odvijanje suđenja, kao i da se omogući svakom od optuženih koji za to ima razloga, da na ovoj konferenciji pokrene bilo koje pitanje u vezi sa njegovim psihičkim ili fizičkim stanjem, ukoliko bi to bilo od nekog značaja. Pretresno veće nema nijedno pitanje koje bi želelo da pokrene pred stranama u ovom trenutku, pa se zato sada prvo obraćam Tužilaštvu sa pitanjem: da li postoji neko pitanje za koje smatrate da je prikladno da na njega skrenete pažnju Pretresnom veću?

TUŽILAC CAYLEY: Časni Sude, postoji samo jedno pitanje koje bih odmah želeo da pokrenem, a to je poštovanje *Pravila 68*. Ja ću ukoliko časni Sud želi ukratko da predstavim korake koje smo preduzeli kako bismo ispoštovali to pravilo iz Pravilnika o postupku i dokazima.

SUDIJA PARKER: Mogu li da kažem da bi možda bilo efikasnije da sačekamo i da vidimo da li ima ikakvih teškoća u vezi sa ostvarenjem tog pravila.

TUŽILAC CAYLEY: Hvala, časni Sude.

SUDIJA PARKER: Onda idemo dalje. Gospodine Mansfield, da li postoji neko pitanje koje vaša strana želi da pokrene?

ADVOKAT MANSFIELD: Časni Sude, da. Ja ću da govorim polako ukoliko bude problema sa prevodom.

SUDIJA PARKER: Shvatićete da je to navika koju ćete ovde usvojiti.

ADVOKAT MANSFIELD: Mogu li da kažem da sam ja navikao na suđenja u Londonu gde se sve takođe prevodi u trenutku, pa sam i navikao na situaciju da trebam da govorim polako. Ali ako bude isuviše polako, ja vas molim da mi kažete. Postoje tri međusobno povezana pitanja u vezi Fatmira Limaja koja bih želeo da pokrenem, a mislim da utiču i na sve ostale optužene. Tiče se suštine onoga što Međunarodni krivični sud želi da postigne, a to je pravično suđenje i član 6 same Konvencije. Način na koji mi želimo da razmotrite to pitanje je da postoji rizik, neću da upotrebim krupniju reč u ovom trenutku, rizik da se ugroze prava iz Konvencije, i to na tri načina. Jedno je odluka za koju znam da nije vaša i da niste vi časni Sude oni koji će o tome da odlučuju u narednih nekoliko dana, ali se radi časni Sude o odluci koja je doneta 14. oktobra 2004. godine i odnosi se na sva tri optužena. Da kažem to ukratko, njima se ne omogućava nijedna druga komunikacija osim sa advokatima, diplomatskim i konzularnim osobljem. Drugo pitanje se odnosi na uslove u kojima se oni prevoze na Sud, a to se i danas ponovilo u još gorem obliku. Treća stvar su stalne sugestije i insinacije da na jedan ili drugi način, a to je opet povezano bez sumnje sa prva dva problema, ili svakako sa prvim, da u ovom predmetu postoji neka vrsta zastrašivanja svedoka, iako o tome nisu nikada jasno izrečene pojedinosti. Mogu li da se pozabavim sa ova tri problema, jer oni moraju da se posmatraju zajedno zbog njihovog kumulativnog efekta. Posebnost u ovom predmetu, pogotovo za prva dva pitanja jeste da je samo za ove branjenike i nikoga drugog od onih koji se pojavljuju u ovoj zgradi a za koje mi znamo, izdat nalog da nemaju nikakvu komunikaciju sa spoljnim svetom i da se dovode pred Sud sa povezom na očima i sa lisicama, što nesumnjivo nije običaj. Zašto su ovi branjenici izdvojeni na ovaj način je nešto što je neshvatljivo. Ali posledice toga kao što možete i da pretpostavite su ozbiljne. Ozbiljne u smislu da se unapred stvara atmosfera kao da je odluka Suda već doneta na štetu optuženih na osnovu pretpostavke da su oni na ovaj ili onaj način odgovorni. U nastavku svega, naravno da to utiče onda i na njihovo mentalno i fizičko stanje. Možda najviše ova poslednja odluka na osnovu koje su prekinuti svi njihovi kontakti sa rodbinom i prijateljima. Sada će to biti, u trenutku kada se sve više približavamo početku suđenja, jedan otežavajući faktor za njihovu sposobnost da se koncentrišu, usredsrede, da daju instrukcije advokatima, posebno u ovo vreme kada pred vas dolaze najvažniji svedoci, a njihov identitet se krije od njih, iako pripreme optuženih u vezi sa tim svedocima moraju da se obave. I to sve kada se stavi u kontekst približavanja samog suđenja, sve nas stavlja pod pritisak prisutan od samog početka, a koji se stalno povećava, zbog čega smo mi zabrinuti da će kao rezultat toga nastati situacija da niko od optuženih neće biti u stanju da se pojavi na suđenju. Dakle, prvo... prvi problem - odsustvo komunikacije je situacija za koju znam da je uvaženi predsednik Suda u ovom trenutku razmatra, a odluka se očekuje početkom sledeće nedelje, koliko sam ja razumeo.

SUDIJA PARKER: Da li je to u vezi sa odlukom zamenika sekretara Suda?

ADVOKAT MANSFIELD: Da.

SUDIJA PARKER: Od 14. oktobra 2004. godine?

ADVOKAT MANSFIELD: Tako je. To je odluka...

SUDIJA PARKER: Ja sam danas video kopiju te odluke, a imam je i sada ispred sebe.

ADVOKAT MANSFIELD: Trebalo bi da ima na sebi datum od 14. oktobra 2004. godine.

SUDIJA PARKER: Da.

ADVOKAT MANSFIELD: Mi naravno sada ne nameravamo da ponavljamo sve ono što smo izneli predsedniku Suda, jer je to pitanje o kome on treba da donese odluku.

SUDIJA PARKER: Dakle, s tim u vezi je uložena žalba predsedniku Suda...

ADVOKAT MANSFIELD: Da.

SUDIJA PARKER:...upravo na ovu odluku?

ADVOKAT MANSFIELD: Da. Ali ja danas želim da pokrenem zbog zapisnika nešto što se ne odnosi samo na pitanje koje je, ako mogu to da kažem, bilo odvojeno razmatrano, već i na drugo pitanje – pitanje stavljanja poveza na oči optuženima. Radi se osledećem: komandir Pritvorske jedinice ovde u Hagu, gospodin McFadden je neko sa kim su direktno razgovarali zastupnici Odbrane, a razgovarao je i optuženi koga ja zastupam. I želim da bude jasno da kada je o njemu reč, nije bilo nikakvih sugestija iz Pritvorske jedinice da je i u jednom trenutku došlo do kršenja bilo kog od pravila pritvora ili režima koji tamo vlada. Drugim rečima, nije bilo nikakvog kršenja u smislu komunikacije s drugima - u smislu da nisu trebali to da rade bilo preko telefona ili putem pisama ili lično. I mi kažemo da je neverovatno da nije dobijen nikakav izveštaj iz Pritvorske jedinice koji bi podržao stavljanje poveza preko očiju ili prekid komunikacije optuženih, koliko mi do sada znamo. Želim da istaknem o ovom drugom pitanju, o stavljanju poveza na oči, da je to pitanje koje je odavno trebalo da se reši, jer je to pitanje pokrenuto još ranije ove godine pred pretpretresnim sudijom koji je predsedavao u to vreme.

SUDIJA PARKER: Ja se izvinjavam što vas prekidam gospodine Mansfield, ali hteo bih da bude jasno o čemu je reč. Reč je o transportu optuženih iz i do Pritvorske jedinice?

ADVOKAT MANSFIELD: Da.

SUDIJA PARKER: Ne i u Pritvorskoj jedinici?

ADVOKAT MANSFIELD: Ne u Pritvorskoj jedinici. Iz i do.

SUDIJA PARKER: Da.

ADVOKAT MANSFIELD: Ali kako bi bilo svima jasno, mi smo i danas to proverili, i ja ovo pitanje ne bih ni pokretao da se nešto promenilo, ali nije se promenilo. Oni su ponovo bili vezani *lisicama* i imali su poveze preko očiju, i to koliko sam shvatio za vreme čitavog putovanja danas. Ranije se dešavalo da su oči bile pokrivena na početku i na kraju transporta, ali ne i u sredini. I mi o ovome kažemo sledeće, a o tome govorimo još od 25. februara ove godine, 26. februara ove godine, 27. februara ove godine, u tri navrata smo govorili, a za četvrtu priliku ćemo zatražiti da se pogleda transkript od 25. juna ove godine, jer je od priličnog značaja. Tada je ovo pitanje pokrenuto pred časnim sudijom Martin-Canivellom. Mogu li samo da vam skrenem pažnju, nevezano da li imate štampanu kopiju transkripta ili to čitate na monitoru – mislim da imate kopiju. Molim vas za trenutak.

SUDIJA PARKER: Ja nemam. Mi nemamo.

ADVOKAT MANSFIELD: Mi imamo za vas. Ja nemam nameru da prolazim kroz ceo transkript, već samo jedan njegov deo.

SUDIJA PARKER: Neka posebna strana?

ADVOKAT MANSFIELD: Da. Ako časni Sud ima...

SUDIJA PARKER: Nema razloga da se to kopira, ukoliko želite da to uradite u ovom trenutku.

ADVOKAT MANSFIELD: Da.

SUDIJA PARKER: Da.

ADVOKAT MANSFIELD: Mogu li da krenem od pasusa na dnu stranice... ja koristim one brojeve stranica koji se nalaze u gornjem desnom uglu. Strana broj 139, na kojoj se gospodin Topolski obratio Sudu baveći se raznim pravilima koja se primenjuju na tu situaciju. I na samom kraju strane, on je citirao 919. stranicu važećeg izdanja *Međunarodnog Archbold Pravila broj 90*, jednog važnog pravila koje glasi: "Pritvorenici će se sve vreme transportovati u vozilima sa adekvatnom ventilacijom i svetlom i na način koji neće njima bez potrebe nanositi fizičke teškoće ili ugrožavati njihovo dostojanstvo". Mi mislimo da je to od posebne važnosti. Na sledećoj stranici broj 140, na sredini stranice, gospodin Topolski je upitao da li može viši službenik da odgovori na ta pitanja, ali mu je rečeno da tog dana to nije moguće. A do sada, koliko mi znamo, nije bilo nikakvog dostavljenog materijala koji bi naveo da su te mere neophodne ili zbog čega bi tako nešto bilo neophodno. I ako je tačno ono što je rekao gospodin McFadden, onda nema nikakve potrebe za stavljanjem poveza na oči optuženima i možda nema nikakve potrebe za stavljanjem lisica.

SUDIJA PARKER: Pomenuli ste dva puta upravnika Pritvorske jedinice?

ADVOKAT MANSFIELD: Da.

SUDIJA PARKER: Mislim da je to pitanje koje bi trebalo na drugačiji način da se postavi. To nije pitanje koje on ili Sekretarijat ovog Suda mogu da kontrolišu - način transporta vaših klijenata. Postoji jedan sporazum Ujedinjenih nacija i zemlje domaćina.

ADVOKAT MANSFIELD: Da.

SUDIJA PARKER: I odgovornost za transport po tom sporazumu je u celini u okviru odgovornosti zemlje domaćina, a to je Kraljevina Holandija. Prema tome, njihovi službenici i njihove bezbednosne odluke određuju način transporta pritvorenika. Ja sam iz tog razloga vas pitao kada ste pomenuli Pritvorsku jedinicu da li se dešava u njoj ili se dešava tokom transporta zatvorenika.

ADVOKAT MANSFIELD: To se događa prilikom transporta. Mi poštujemo tu podeljenu odgovornost, ali nama se ne čini da je bilo ko dao bilo kakve dokaze na kojima bi se temeljila takva odluka o stavljanju poveza na oči - bez obzira čija je to odgovornost. I mi tražimo da nam se dostavi osnova za takvu odluku. I ako bih mogao dalje da nastavim oko onoga što je rečeno poslednji put. Tačnije, na sledećoj strani broj 141, časni sudija nije bio zadovoljan sa tom situacijom. I on je očigledno izneo svoje mišljenje o tome, i to se nalazi u 12. redu, gde

on veoma žali zbog toga, jer situacija koju je on očigledno predviđao bi mogla da se desi, red 16., i da se ponavlja gotovo svaki dan u vreme suđenja. I on dalje kaže da će ponovo skrenuti pažnju Sekretarijatu na to pitanje. A na dnu stranice se kaže da ako se u skorijoj budućnosti ne bude našlo zadovoljavajuće rešenje – a to je isto na sednici u junu mesecu – a on još uvek bude bio pretpretresni sudija [Martin - Canivell] u ovom predmetu, da će onda pokušati da to malo ubrza, ne malo, nego koliko god bude bilo potrebno sa Ministarstvom pravde [Holandije] kako bi pronašao odgovarajuće rešenje za situaciju sa kojom je potpuno upoznat. I ponovo na stranici broj 141 transkripta, on želi da čuje odgovor gospodina Cayleya. Odgovor gospodina Cayleya je interesantan, jer on ne ukazuje da postoje bilo kakvi direktni ili indirektni dokazi o tome da kakvo god bilo mišljenje o određenim svedocima i tako dalje, to u stvari proizilazi od samih optuženih. I u stvari, mi to ponavljamo. Mi nikada nismo dobili bilo koje direktne ili indirektno dokaze koji bi sugerisali da je potrebno da se stavljaju povezi na oči ili da se prekine svaka komunikacija, što je odvojeno pitanje. Mi smo dobili jedan vrlo nejasan i dvosmislen odgovor. A onda to prelazi u protokol, na šta ću se vratiti. I na kraju o ovom pitanju, uvaženi sudija ukazuje na to da namerava da razmotri to pitanje kako bi što pre zatražio rešenje – to je na taj način rekao. To se nalazi na vrhu stranice broj 148.: "Pokušati da se nađe rešenje, i to odmah za sve ovo". Ja sam odabrao samo neke delove koji su relevantni za pitanje - zašto se ovakav tretman koji ugrožava i zastrašuje zatvorenike nastavlja. Ono što je primetno jeste da mi posle juna meseca nismo dobili nijednu informaciju o tome, kao ni to da li se po tom pitanju vodi bilo kakva diskusija ili da li se došlo do bilo kakvog rešenja. Može biti da nikakvo rešenje nije ni pronađeno. Ali sudeći po onome što se danas događa, situacija je gora od one iz juna meseca ili iz ranijih prilika.

Mi ponovo tvrdimo da ako se uzme u obzir pravilo pravičnog suđenja, suđenja koje je sve bliže, da bi ovo pitanje trebalo da bude rešeno na takav način da na primer - ako je neophodno da optuženici ne vide drveće na njihovom putu jer postoji mišljenje da bi mogli nešto da organizuju iznutra -onda uradite ono što rade u Engleskoj i Australiji i u drugim zemljama. Postoje dobro obezbeđena vozila iz kojih ljudi ne mogu ... oni imaju unutra vazduh i svetlo, a ljudima se ne povezuju ni ruke ni oči. Dakle, to je vrlo jednostavna stvar, i to je nešto što bi trebalo da se brzo i lako reši, kao što je to imao na umu uvaženi sudija u junu mesecu. I zato bi vas zamolili časnici Sude ako bi bili dovoljno ljubazni da danas ubrzate taj postupak kako bi sledeće nedelje, zajedno sa donošenjem odluke o pitanju uskraćivanja komunikacije, i ovo pitanje bilo razrešeno i kako bi optuženi znali da će u buduću njihov transport biti bar u najmanju ruku human. I ako mogu da iskoristim par trenutaka i za treće pitanje, a to je pitanje o navodnom zastrašivanju svedoka. Mi smo jako zabrinuti zbog tih tvrdnji Tužilaštva i želimo da to opovrgnemo. I ovoga puta nema nikakvih činjenica ili jako malo naznaka u korespondenciji na osnovu kojih bi se doneo takav zaključak. Mi sumnjamo da to dolazi od ljudi koji su generalno uplašeni, što se često dešava na ovakvoj vrsti krivičnih suđenja, bilo domaćim ili međunarodnim, i to verovatno nema nikakve veze sa ovim branjenicima i onim što bi oni učinili bilo u prošlosti ili sada - da bi se pomislilo da oni zastrašuju svedoke. Mi želimo ovde da naglasimo, a ja ovo govorim ispred onih koji zastupaju gospodina Fatmira Limaja, da smo mi veoma svesni naravno, čim sam preuzeo vođenje ovog predmeta, da shvatamo rizik bavljenja sa problemima koji su se događali tokom ratnih zbivanja i da znamo da je reč o osetljivim, veoma osetljivim problemima sa kojima moramo da se bavimo izuzetno oprezno. Prošlog oktobra [2003. godine], mi smo bili na Kosovu/Kosovë sa timom ljudi, i u ime gospodina Limaja napravljen je jedan protokol i to vrlo detaljan protokol o tome na koji način će se upravljati Odbranom u tom predmetu kada je reč o informacijama koje dolaze kako odavde tako i sa Kosova/Kosovë, kao i protokol za delovanje tima istražitelja. Sve je to pažljivo urađeno, i ja sam protokol zasnovao na svom iskustvu iz Engleske od 30, 40 godina, na osnovu koga sam veoma dobro upoznat na koji način se sprovode krivične istrage. I mi razumemo da će se javljati razlike. Ali mi smo izuzetno bili oprezni da se ni na koji način

svedoci ne zastrašuju ili da se prisiljavaju da daju izjave koje ne žele da daju. Koliko je meni poznato, taj protokol koji je urađen prošlog oktobra meseca je dostavljen i Sudu, ne mislim vama lično, nego Sudu, koji je bio upoznat sa tim u veoma ranoj fazi. Mi smo vrlo jasno pokazali da ćemo učiniti sve da uspostavimo ne samo strukturu nego i sam proces tokom koga ćemo biti jako oprezni. I veoma smo zabrinuti što se stalno sugerije u korespodenciji da se nešto, a nikada konkretno nije navedeno šta, pogrešno događa u jednoj ili u drugoj fazi. I zbog toga molimo da se vrlo oprezno daju takve sugestije, jer to doprinosi stvaranju klime o kojoj sam govorio, klimi koja izaziva štetu i neprijateljski stav prema ovim branjenicima. Ja svakako ne sugerisem da se to odnosi na vas časni Sude i na one koji sede sa vama, ali ja sugerisem da o tome povedu računa u Tužilaštvu ovog predmeta, ukoliko se nastavi na ovaj način. I na kraju poslednje pitanje, samo ću ukratko, jer znam da bi i drugi želeli da vam se obrate, a koje se tiče svih nas. Pre dva dana, 20. oktobra 2004. godine, konačno smo dobili neredigovane izjave, a mislim da neke od mojih kolega to još nisu dobile. Zbog toga vas molimo da razmotrite *Pravilo o 30 dana* [za odgovor Odbrane] u vezi sa tim, i da suđenje počne nedelju dana kasnije - u novembru, precizno 22. novembra 2004. godine, čime bi se ispunio rok od 30 dana.

SUDIJA PARKER: Kada ste vi primili materijal?

ADVOKAT MANSFIELD: Prilično sam siguran da sam ga dobio 20. oktobra.

prevodioci: Prevodioci mole gospodina Mansfielda da govori sporije.

ADVOKAT MANSFIELD: Isto važi i za gospodina Topolskog. Za druge ne mogu da govorim. Ali to je taj datum kad je materijal stigao.

SUDIJA PARKER: Dakle, vi u stvari tražite da suđenje počne nedelju dana kasnije?

ADVOKAT MANSFIELD: Da, molim vas.

SUDIJA PARKER: Hvala. Hvala vam puno na tome gospodine Mansfield.

TUŽILAC CAYLEY: Časni Sude?

SUDIJA PARKER: Bilo šta...

TUŽILAC CAYLEY: Časni Sude, da li bi bilo moguće da odgovorim, ako želite odmah na pitanja koja su pokrenuta od strane svakog zastupnika Odbrane, ili želite da radije to učinim na kraju za sva pokrenuta pitanja?

SUDIJA PARKER: Gospodine Cayley, ja sam upravo hteo da pitam ostalu dvojicu branioca da li se oni pridružuju argumentima koje je sada izneo gospodin Mansfield, odnosno da li o ova četiri pitanja koje je on pokrenuo isto mišljenje imaju i ostali optuženi?

ADVOKAT GUY - SMITH: Tako je časni Sude. Mi se pridružujemo svemu što je rekao gospodin Mansfield o svim pitanjima. I samo radi boljeg razumevanja časnog Suda, mi smo takođe obelodanjeni materijal dobili 20. oktobra.

SUDIJA PARKER: Shvatam, hvala vam. Da li je to i vaša pozicija gospodine Topolski?

ADVOKAT TOPOLSKI: Jeste, časní Sude. Ako mi dozvolíte, želeo bih da pomognem, a da ne ponovim ono što je već rečeno i da dodam još jednu ili dve stvari, molim vas?

SUDIJA PARKER: Da.

ADVOKAT TOPOLSKI: Ako mi dozvolíte, krenuo bih istim redom kao i gospodin Mansfield. Pre svega, pitanje prekida komunikacije optuženih i odluka o tome, mi želimo da svima bude jasno od sada pa ubuduće da moj klijent kao i oni koji sede pored njega, a koji su do sada u ovaj Međunarodni krivični sud gledali sa poštovanjem i poklonili mu poverenje - da će odluka u njihovim predmetima biti pravedna – mi smatramo da je odluka o prekidu komunikacije i način na koji je ona doneta samo naštetila poverenju mog klijenta u ovaj Međunarodni sud, i to u takvoj meri da mi je on danas prvi put rekao da je njegova mogućnost da pripremi svoju odbranu na ozbiljan način ugrožena zato jer nije u mogućnosti da radi ono što svako drugo ljudsko biće na svetu koje nije zatvoreno ili mrtvo može da učini – da komunicira sa onima koje voli. I zato on sada prvi put traži da ja organizujem njemu lekarski pregled. Njega veoma zabrinjava psihološko stanje u kome se nalazi. Ja to spominjem samo zbog toga što je to nešto na šta bi trebalo da se obrati pažnja. Ja ovo pokrećem uz svo dužno poštovanje, ali i sa nadom da ćete razumeti da se ovde radi o veoma važnom pitanju. Ponavljam, koliko mi znamo, nije došlo ni do kakvog prekršaja bilo kog pravila, niti odredbe, niti člana, niti bilo čega drugog unutar Pritvorske jedinice tokom čitavog perioda od kada se [Isak Musliu] u njoj nalazi. Mogu li časní Sude da spomenem još jednu stvar o kojoj je govorio gospodin Mansfield, ponovo različito, ali uz puno poštovanje, o podeli odgovornosti između ovog Suda, Ministarstva pravde [Holandije] i drugih odgovornih ljudi. Želeo bih da podsetim Sud na Pravilo o upravljanju Pritvorskom jedinicom. To pitanje sam pokrenuo pred sudijom Martin–Canivellom, a i sada bih to radi transkripta ponovio ako mogu. Ne znam da li časní Sude imate pri ruci *Archboldovu Međunarodnu krivičnu sudsku praksu*, ali to možete naći na stranici broj 906. Ja sam to citirao sudiji Martin–Canivellu, i to se nalazi na 138. strani transkripta konferencije u junu mesecu. Poenta je sledeća, a pravilo glasi: "Ujedinjenje nacije zadržavaju krajnju odgovornost za sve aspekte pritvora u skladu sa ovim pravilima. Svi pritvoreni jedino su subjekti nadležnosti Suda za čitavo vreme dok se nalaze u pritvoru, čak iako fizički nisu prisutni u Pritvorskoj jedinici, sve do konačnog puštanja ili premeštanja u drugu instituciju." I naglašavam ovde "jedino su subjekti nadležnosti Suda". Ako je ovo pitanje o kome odlučuju holandske vlasti a ne ovaj Sud, a mi uz dužno poštovanje smatramo da o tome odlučuje Sud na osnovu svojih pravila, onda nas to dovodi u situaciju da bi mi o tome trebali da pokrenemo parnicu pred lokalnim sudovima, a to ne može da bude ni u čijem interesu, jer to nije prikladno, a mi smatramo uz dužno poštovanje i da nije potrebno. Ovaj Sud, kao što smo to već istakli pred sudijom Martin–Canivellom ima ovlašćenja da odlučuje o pitanjima i načinu na koji se samo ova trojica ljudi dovode u ovu zgradu. Još jedna stvar...

SUDIJA PARKER: Ne samo oni, ja bih rekao.

ADVOKAT MANSFIELD: Onda časní Sud ima mnogo više informacija nego što smo mi ikada imali.

SUDIJA PARKER: Ja govorim o prošlosti, a ne o tome šta se trenutno događa. Da.

ADVOKAT MANSFIELD: Shvatio sam. Ipak, uz dužno poštovanje, ja smatram da moje reči nisu izgubile na težini. Časní Sude, mogu li još da kažem nešto o zastrašivanju svedoka.

Mene su opisali kao jednog od arhitekata postojećeg pisanog protokola, i mislim da bi Sud trebalo da ima pred sobom kopiju toga, ukoliko ga već nema, a to je protokol koji su sastavili timovi Odbrane i Tužilaštva kojim su regulisani načini kontaktiranja i razgovora sa svedocima. I ako sam ja jedan od arhitekata tog protokola, moram vam reći da sam veoma uznemiren činjenicom da iz Tužilaštva i dalje dolaze dopisi u kojima se baca sumnja ne samo na moj tim, već i na mene kao vođu tima. A time se samo stvara mnogo buke ni oko čega i podriva se poverenje u ovaj Sud i njegov rad u očima lica koje zastupam. Kada je reč o pitanju zabrinutosti oko datuma kada treba da počne suđenje, o tome ne bih imao ništa da dodam u odnosu na ono što je gospodin Mansfield već rekao. To bi bilo sve što smo želeli da istaknemo. Ja sam vam zahvalan.

SUDIJA PARKER: Hvala vam gospodine Topolski. A sada gospodine Cayley, vi imate reč.

TUŽILAC CAYLEY: Hvala vam, časni Sude. Ja ću govoriti istim redosledom kao i gospodin Mansfield, ali imam puno manje da kažem nego što je on rekao, zato što se neke stvari ne tiču Tužilaštva. Kada je reč o zabrani komunikacije, ja pred ovim Sudom mogu da iznesem da je ta zabrana doneta na osnovu dokaza koji su dostavljeni sekretaru Suda, a to je učinilo Tužilaštvo. Ja smatram da je to učinjeno na jedan odgovoran način sa ciljem da se zaštite svedoci na terenu. To je pitanje sada pred predsednikom Suda i on je taj koji će to pitanje da reši, a ne ovo veće. Kada je reč o drugom pitanju... u stvari, još jednu stvar da dodam. Gospodin Mansfield je rekao da su to jedini optuženi kojima je zabranjena komunikacija – to nije tačno. To nije tačno. Ta je mera primenjivana i ranije prema drugim optuženicima koji su zloupotrebili privilegiju komunikacije koju imaju u Pritvorskoj jedinici Ujedinjenih nacija. Druga stvar je način na koji se trojica optuženih dovode iz Pritvorske jedinice u ovaj Sud. To je nešto o čemu Tužilaštvo nema nikakvu kontrolu, tako da o tome nemam šta da kažem osim da se slažem sa Odbranom da to pitanje treba da bude rešeno, jer to je pokrenuto još u junu mesecu, i od tada je prošlo mnogo vremena. I na kraju o poslednjem pitanju - o zastrašivanju svedoka bih želeo ako je moguće da pređemo na privatnu sednicu.

SUDIJA PARKER: Da li možete ukratko da mi kažete razlog za to?

TUŽILAC CAYLEY: Časni Sude, hteo bih da govorim o nekim stvarima za koje ne želim da odu u javnost. Iskreno mislim da bi neka od pitanja koja ću da pokrenem mogla još dodatno da pogoršaju probleme u tom regionu, i zato bih želeo da vam o tome govorim na zatvorenoj sednici, ako mogu?

SUDIJA PARKER: U redu. Idemo na privatnu sednicu.

(privatna sednica)

TUŽILAC CAYLEY: Časni Sude, kada je reč o poslednjem pitanju koje je spomenuto, a to je kasno obelodanjivanje izjava svedoka, dopustite mi da vam objasnim, dozvolite mi da vam objasnim kako je do toga došlo. To su svedoci koji se nalaze u kategoriji zaštićenih svedoka. Da bismo ispoštovali režim obelodanjivanja, mi smo Odbrani obelodanili sažetke njihovih svedočenja. Dakle, ne radi se o tome da Odbrana nije imala nikakvu ideju o čemu oni svedoče. Mi smo iz tih sažetaka izvadili samo informacije koje bi mogle da dovedu do identifikacije svedoka. Oni su bili veoma uplašeni. Oni nisu želeli da se njihova imena

obelodane sve do 30 dana pre početka suđenja, a prethodno Pretresno veće se sa tim složilo. A sada je moj predlog da umesto odgađanja početka suđenja sve svedoke koji spadaju u tu grupu pozovemo kasnije tokom suđenja, jer na taj način neće doći ni do kakve štete. Iskreno govoreći, ja ne mislim da postoji ni ovako šteta po Odbranu, jer su oni dobili suštinu, osnovu ovih svedočenja još pre godinu dana. Ali ako neko smatra da je neke štete možda bilo, mi ćemo se pobrinuti da nijedan od tih svedoka ne bude pozvan tokom prvih sedam dana suđenja, i na taj način će tridesetodnevni rok o obelodanjivanju koji brine Odbranu biti ispoštovan. I na taj način neće biti potrebno da odlažemo početak suđenja. A ja se još jednom zbog toga izvinjavam. Nažalost, način prenosa izjava nije uvek predvidljiv. Mi koristimo *UPS* usluge transporta, i verovatno sam ja malo zakasnio da osiguram da se ti materijali pošalju. Zbog toga se izvinjavam i Sudu i advokatima Odbrane.

SUDIJA PARKER: Hvala vam gospodine Cayley. Ne mislim da bilo koje pitanje sada traži direktan odgovor, osim ukoliko nešto ne tišti jednog od zastupnika?

ADVOKAT MANSFIELD: Časni Sude, nije da baš sedim na vrućoj stolici.

SUDIJA PARKER: Nisam identifikovao koji je to deo tela gospodine Mansfield.

ADVOKAT MANSFIELD: Postoji jedna stvar koja je pokrenuta, ako mogu na to da odgovorim. Koliko ja znam, ovo je sada prvi put pokrenuto. Upravo sam obavio kratke konsultacije. Ovo može da se tiče i drugih. Nas brine danas izneta sugestija da će Tužilaštvo pred ovim Sudom izvoditi dokaze o sistematskoj i organizovanoj kampanji, pretpostavljam da misli na kampanju zastrašivanja ili nešto slično. Ako to bude jedan od elemenata ovog suđenja, a ja sam još davno pretpostavio da će upravo tako i biti na osnovu naše korespondencije u protekloj godini, onda nas to prilično brine, pogotovo u vezi sa datumom početka suđenja – kada ćemo mi primiti te materijale – na koji način je taj materijal relevantan za ovaj predmet. Jer sigurno ste primetili da je ono što je rečeno izuzetno nejasno. Nije izneta nikakva sugestija da se to tiče ljudi koji zastupaju ove branjenike, kao ni da se tiče samih branjenika. Pa ko su onda ti ljudi koji tvrde da ih zastupaju? Šta je ovde rečeno? Ja sada ne tražim da mi se otkrije identitet tih ljudi, ali mislim da se ovde radi o indirektnim insinucijama, a naravno da onda moj uvaženi kolega može da kaže da nikada pre to nije iskusio. Ali mogu li i ja da kažem u ime ovih branjenika da mi takođe nikada nismo bili u situaciji u kojoj Tužilaštvo namerava da u svoj predmet uvrsti i mere predlaganja ometanja optuženih, u koje između ostalog spadaju i prekid u komunikaciji i stavljanje poveza na oči. Časni Sude, ja se već 30 ili 40 godina bavim predmetima koji su jednako ozbiljni kao i ovaj, i gde su takođe postojale sugestije, ističem jedan slučaj iz Londona, u kome su iznete teške optužbe o napadu na same osnove društva, da se nameravalo pravljenje velike štete velikom broju ljudi - to je znatno krupnije od ovog predmeta, i teretili su se za ozbiljne prekršaje. Ali ni u jednom trenutku u tim postupcima optuženi nisu imali povez na očima, nisu imali prekid komunikacije, a pogotovu se nije dogodilo da Tužilaštvo kaže da u samo suđenje misli da unese navode o zastrašivanju. Mi zato kažemo da je ovo suđenje krenulo u pravcu ka kome ne bi trebalo da ide, osim ukoliko se ne kaže da se radi o relevantnim dokazima koji se mogu jasno pokazati i sa kojima mi onda možemo unapred da se pozabavimo, osim ukoliko se to sve ne bude odvijalo iza zatvorenih vrata. Zbog toga smo i uznemireni zbog onoga što je sada rečeno.

SUDIJA PARKER: Pretpostavljam gospodo da ćete zato stvari sada ostaviti tu gde jesu. Gospodine Guy–Smith?

ADVOKAT GUY - SMITH: Mene sve više brine ovaj zastrašujući efekat na mog klijenta i njegovu mogućnost da se na odgovarajući način brani i odbrani od izjava koje smo upravo čuli. Takođe sam zabrinut i zbog izjava koje je dao moj kolega Cayley. Mi smo sada u situaciji da trebamo da odgovorimo na navode, a nismo dobili identitet osoba u tim navodima, i to nas sada stavlja u situaciju da se borimo sa fantomima i duhovima, a to sve izuzetno ide na štetu pravičnom presuđivanju u ovom predmetu pred ovim Sudom..

SUDIJA PARKER: Da li vi gospodine Topolski imate šta da dodate?

ADVOKAT TOPOLSKI: Mogu li još jednom da dodam ovo: Ono što je gospodin Cayley danas ovde rekao pred časnim Sudom je samo eho. U stvari, štampani eho, jer je 15. oktobra 2004. godine poslao pismo nama, advokatima ovih branjenika, iz koga ja citiram sledeće: " Tužilaštvo je saznalo da su u pet navrata pojedinci koji zastupaju Odbranu, stupili..."

prevodioci: Molimo vas da usporite zbog prevoda i transkripta.

ADVOKAT TOPOLSKI:"... u kontakt sa svedocima Tužilaštva. To predstavlja očigledno kršenje protokola".

prevodioci: Govornik u ovom trenutku nije preveden.

SUDIJA PARKER: Zahteva se da govorite malo sporije, molim vas.

ADVOKAT TOPOLSKI: Izvinjavam se. Stare navike se gube teško.

SUDIJA PARKER: Proces prevođenja se sastoji od prevoda sa jednog jezika na drugi jezik, pa sa drugog na treći, a to može da potraje.

ADVOKAT TOPOLSKI: Jako mi je žao. Nadam se da će ovo biti poslednji put da morate da me zaustavljate.

SUDIJA PARKER: Možda će vam biti lakše ako stavite vaše slušalice, jer ćete onda dobiti jasnu predstavu o tome koliko brzo ide prevod

ADVOKAT TOPOLSKI: U redu. Hvala vam. Mogu li samo da kažem za dobro onih koji prevode. Ono što nam je gospodin Cayley rekao na privatnoj sednici je eho onoga što smo mi već ranije pročitali u njegovom pismu, u kome tvrdi da se u pet navrata dogodilo sledeće, citiram:" Pojedinci koji zastupaju Odbranu, stupili su u kontakt sa svedocima Tužilaštva". Sa moje strane, ja nimalo ne oklevam da sada zatražim da čujemo koji je identitet tih ljudi. Da li su to članovi mog tima, tima gospodina Limaja, gospodina Balae ili nijednog, ili sva tri, ili samo neki od nas? Mislom da je jasno šta želim da kažem. Ukoliko postoje ljudi koji se na taj način ponašaju, ja o tome moram da znam kako bih mogao da izdam instrukcije i to rešim. Ja se nadam da vam to sasvim pojednostavljeno govori koliko ozbiljno mi shvatamo ovo pitanje, i pridružujem se onome što je rekao gospodin Mansfield. Ja možda nisam u advokaturi već 40 godina, možda znam nešto manje, ali moram da priznam da je za mene novost da Tužilaštvo traži da izvede dokaze ove vrste kako bi podržala svoju Optužnicu, ali to je možda pitanje za neki drugi dan. Postoji podnesak koji smo sačinili o tome.

SUDIJA PARKER: Hvala vam.

(Pretrerno veće se savetuje)

SUDIJA PARKER: Ono što zabrinjava je mogućnost da se plamen razbukti u vreme kada bi trebalo da se gasi, i to po pitanju treće stvari od četiri koje je pokrenuo gospodin Mansfield kao i zastupnici ostalih optuženih, a to je pitanje kontaktiranja sa svedocima. Pretrerno veće ne zna o čemu su advokati u vezi ovog pitanja razgovarali, i u ovom trenutku je stanovište Pretrernog veća da je najavljena mogućnost da se na Sudu izvedu dokazi o zastrašivanju svedoka. Ako i kada to na neki način postane realnost, drugim rečima, ukoliko se dostavi određeni podnesak ili se zatraži dozvola da se izvedu određeni dokazi o tom pitanju, Pretrerno veće će onda prirodno da se pozabavi tim pitanjem u meri u kojoj bude bilo potrebno. Bilo bi pogrešno i ne od velike pomoći kada bi se mi u teoriji u ovom trenutku bavili ovim pitanjem. Dakle, to je nešto što ostavljamo za budućnost, o čemu nećemo da raspravljamo danas. Ja predlažem da ukoliko još bude nekih nesigurnosti i nejasnoća u vezi sa tvrdnjama da su timovi Odbrane, ako mogu da upotrebim uopštenu reč, jednog ili više optuženih na neki način uključeni u neprimereno ponašanje, onda bi to trebalo da bude rešeno među zastupnicima, kako bi se situacija razjasnila. Mi smo zahvalni gospodine Topolski na vašem stavu, jer je upravo to pozicija i stav koji očekujemo od zastupnika kada je u pitanju određena neadekvatna pojava. A sada da pređemo na druga pitanja. Prvi nalog koji je doneo zamenik sekretara i koji smo kao što sam napomenuo, mi u Pretrernom veću videli tek danas jeste prema Pravilniku o postupku i dokazima nešto što sada spada pod jurisdikciju predsednika Suda i jasno je da će to biti rešeno kada za to dođe vreme. Zato nije prikladno da sada ovo Pretrerno veće o tome daje svoj komentar, i u ovom trenutku ne možemo da preduzmemo nikakve korake s tim u vezi. Postoji ustaljena procedura kojoj je namena ne samo da štiti procese na ovom Sudu nego i da osigura pravičan postupak pred ovim Sudom, po kojoj se određena pitanja rešavaju na odgovarajućoj instanci, a u ovom slučaju se radi o predsedniku Suda.

Druga stvar koja je pokrenuta je pitanje stavljanja poveza na oči prilikom transporta optuženika, a to je stvar o kojoj postoji određena konfuzija i nesigurnost. U najmanju ruku, to je utisak koji smo mi stekli na osnovu različitih navoda koji su izneti ovde. Naš stav je da odgovornost za bezbednost pritvorenika tokom transporta iz Pritvorske jedinice do prostorija ovog Suda ima zemlja domaćin. Zato u ovoj fazi apelujemo na zastupnike svih optuženih da se prvo obrate sekretaru a onda, kada dobiju smernice od sekretara, da stupe u kontakt sa najadekvatnijim osobama - za koje verujem da se nalaze u Ministarstvu pravde Kraljevine Holandije i da im iznesu svoje probleme u vezi sa tim pitanjem. Ja mogu sada da vam kažem da ćemo mi neformalno da obavestimo sekretara da je ovo pitanje pokrenuto, i mi ćemo mu reći da zabrinutost koju su izneli zastupnici Odbrane nije neutemeljena i da je to pitanje već pokrenuto pred pretrernim sudijom [Martin-Canivell]. Ali sve iza toga je nešto što treba da reše holandske vlasti. Jer ako se nešto loše dogodi prilikom transporta, odgovornost je njihova, zbog čega je na njima i da odluče koje će mere da preduzmu tokom transporta. A zastupnici optuženih imaju tu mogućnost da odgovarajućim predstavnicima holandskih vlasti iznesu sugestije o alternativnim sredstvima koja bi mogla da se preduzmu po tom pitanju, kao što je i ovde rečeno, kako bi se izbeglo ono što zabrinjava vaše klijente. Ali te mere u isto vreme naravno treba da otklone i svaku vrstu zabrinutosti holandskih vlasti. Četvrta stvar koja je pokrenuta tiče se izjava. Čini se da su neke izjave obelodanjene prekasno. Pod okolnostima da su sažeci izjava prethodno bili dostavljeni zastupnicima Odbrane od strane Tužilaštva i da ono neće pozvati nijednog svedoka sa čijom se kompletnom izjavom kasnilo u dostavljanju, a u vezi sa *Pravilom o 30 dana* koje ima Odbrana nakon toga, Pretrerno veće smatra da nema razloga da se odlaže početak suđenja i da će svaka neprijatnost ili poteškoća koja je prouzrokovana kašnjenjem dostavljanja izjava biti rešena promenom redosleda pozivanja tih svedoka.

Da li postoji neko pitanje u vezi sa zdravljem optuženika ili njihovim uslovima u pritvoru koje bi trebalo sada da se pokrene? Gospodine Mansfield?

ADVOKAT MANSFIELD: Ne, hvala vam.

SUDIJA PARKER: Hvala vama. Gospodine Guy-Smith?

ADVOKAT GUY - SMITH: Ne, časni Sude. Ne u ovom trenutku.

SUDIJA PARKER: Gospodine Topolski?

ADVOKAT TOPOLSKI: Ja samo želim da ponovim ono što sam već rekao, a to je da ćemo mi da organizujemo psihijatrijski pregled mog klijenta. Postoji velika zabrinutost mog klijenta u vezi adekvatnog tretmana koji može da dobije unutar Pritvorske jedinice, ali mi ćemo svakako preduzeti korake u tom pravcu kako bi pomogli na način na koji možemo. Časni Sude, mogu li samo zbog razjašnjenja, kako bih bio siguran da sam razumeo ono što ste upravo rekli. Meni se čini da iz vaše odluke sledi da sudija Martin-Canivell nije uspeo ništa da postigne u razgovorima za koje je on rekao da vodi sa Ministarstvom pravde u vezi problema stavljanja poveza na oči, tako da mi nismo išli drugim putem. Kada smo mi pokušali da idemo putem koji ste nam vi sugerisali, to je već bilo preduzeto pre nego što smo se susreli sa činjenicom da "Ali mi smo već o tome razgovarali sa sudijom Martin-Canivellom". Da li onda možemo da zaključimo da ti razgovori sa holandskim vlastima, ukoliko ih je uopšte i bilo - nisu doneli nikakve rezultate u svakom smislu te reči? Da li sam ja to dobro razumeo?

SUDIJA PARKER: Ja sumnjam da je časni sudija lično vodio razgovore sa ministarstvom. Mislim da je pre njegov stav prenet sekretaru. I zato sam vam sugerisao da se prvo obratite Sekretarijatu.

ADVOKAT TOPOLSKI: Shvatam.

SUDIJA PARKER: Tada ćete imate dovoljno informacija, posle čega ćete moći da odlučite šta treba dalje da preduzmete.

ADVOKAT TOPOLSKI: Zahvaljujem vam. Hvala.

SUDIJA PARKER: Da li postoji još neko pitanje koje neko od zastupnika želi da pokrene? Ako nema, onda je ovim statusna konferencija završena. Hvala vam svima na vašem prisustvu. Naravno da će biti prilike da vidimo većinu vas u bliskoj budućnosti. Sada prekidamo sa radom.

Sednica je završena u 15.43 h.

